

При доборі колективу варто піклуватися, на думку А.С. Макаренка, і про те, щоб у ньому були люди різної вдачі, різних темпераментів та характерів.

А. Макаренко висловлювався і за те, щоб усі педагоги були красивими, а якщо такого досягти не можна, то „хоч один гарний молодий педагог, одна гарна молода жінка в колективі неодмінно повинні бути. Треба, щоб дітей захопила ще естетика, краса в колективі”[1, 245-247].

На підставі багаторічної практичної роботи автор вперше у вітчизняній педагогіці розкриває суть таких понять як людяність, патріотизм, відповідальність, гідність, терпимість, тактовність. На конкретних прикладах подається методика утвердження в юних душах почуття совісті, сорому, справедливості, щедрості, милосердя. Ідеал справжньої людини, як визначає Макаренко на засадах загальнолюдських цінностей і народної педагогіки, об'єднує найкращі риси менталітету українського народу.

Для сучасного педагога мають велику цінність методичні поради великого педагога щодо шляхів виховання гуманістичної культури дітей, підлітків, напрямів практичної естетичної роботи з учнями, формування духовного світу людини.

Література

1. Макаренко А.С. Некоторые выводы из моего педагогического опыта // Пед. соч.: в 8 т. - Т. 4. – Москва, 1984. – С. 235 – 236, 243 – 247.
2. Макаренко А.С. О моем опыте // Пед. соч. в 8 т. – Т. 4. – Москва, 1984. – С. 260-266.
3. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. Флаги на башнях. // Пед. соч. в 8 т. – Т.3, 6. – С. 8-445; С.8-309.
4. Макаренко А.С. Предисловие к альбому „Наши жизни – Горькому –горьковцы” // Пед. соч. в 8 т. – Т. 1. – Москва, 1983. – С. 91 – 92.
5. Творческое наследие А.С. Макаренко и совершенствование подготовки педагогических кадров: Тезисы докладов и выступлений на Всесоюзной научно-практ. конференции, посвященной 100-летию со дня рождения А. Макаренко. – Полтава, 1988. -367 с.

УДК 372.4+004

С.І. Семчук

ВПЛИВ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглядається вплив телебачення та комп'ютерних технологій на формування свідомості дітей дошкільного віку.

Аннотация. В статье рассматривается влияние телевидения и компьютерные технологии на формирование сознания детей дошкольного возраста.

Annotation. In the article shows the influence of television and computer technologies is on forming of consciousness of children of preschool age.

Виникнення в 50-х роках ХХ століття і поступове поширення засобів масової інформації, зокрема телебачення і комп'ютерних технологій, відчутно змінило ситуацію в освітньо-виховному та культурному житті суспільства, істотно вплинуло на формування свідомості дітей дошкільного віку.

Телебачення – один із засобів масової інформації та комунікації, складова частина духовної культури сучасного суспільства. Усвідомлюючи місце, яке телебачення та

комп'ютерні технології посідають у житті сучасної дитини, можна без перебільшення стверджувати, що за рівнем свого впливу на масову свідомість телебачення та комп'ютерні технології випередили інші засоби масової інформації (зокрема радіо, друковані періодичні видання) і, насамперед важливо підкреслити, що потужний телевізійно-комп'ютерний вплив виявився найпоказовішим у дитячому середовищі [5, 35]. Саме тому останнім часом багато вчених – соціологів, культурологів, педагогів, психологів, медичних працівників – цікавляться цією проблемою та аналізують вплив засобів масової інформації, в тому числі телебачення та комп'ютерних технологій, на свідомість дітей дошкільного віку.

Сьогодні на теоретико-методичному рівні інтенсивно досліджуються проблеми оновлення змісту освіти, створення належних умов для формування свідомості дитини дошкільного віку, оптимального її розвитку й виховання. Помітний доробок у галузі аналізу соціально-психологічних та педагогічних аспектів цієї проблеми належить таким дослідникам, як Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, В. Болгаріна, В. Кремень, І. Зверева, В. Іванов, А. Капська, Л. Коваль, В. Кузь, О. Кононко, Н. Лавриченко, В. Оржеховська, І. Печенко, Т. Поніманська, Р. Пріма, О. Савченко, І. Фельдштейн. Педагоги Т. Дейнегіна, О. Невмержицька, досліджуючи вплив телебачення та комп'ютерних технологій на свідомість, розвиток і здоров'я дитини вказують на те, що "...існують навіть поради й „посібники”, що розглядають правила „пиття горілки”.

Психолого-педагогічна наука б'є на сполох, усвідомлюючи ті жахливі, непередбачувані наслідки у вигляді негативного трансформування свідомості, травмування психіки, які може дати така інформація дитині-дошкільнику, свідомість якої формується. Водночас ніхто поки що не поставив на державному рівні питання про те, у якому віці й на який час доцільно вперше підпускати дитину до екрану телевізора [4, 2]. Тому мета нашого дослідження зумовлюється потребою в обґрунтуванні ролі мезофакторів у процесі формування свідомості дітей дошкільного віку загалом та впливу телебачення та комп'ютерних технологій на цей процес зокрема.

Сьогодні все частіше почали говорити про гіпнотичний вплив телебачення та комп'ютерних технологій на свідомість дитини-дошкільника. У сучасному світі особистість дитини з раннього дитинства виявляється в оточенні техносфери, істотною частиною якої є засоби масової інформації та комунікації. Причому на першому місці стоять електронні засоби, які значно витіснили писемні. Вони відіграють передусім інформаційну роль у розвитку дітей, завдяки чому вони здобувають різноманітні суперечливі, несистематизовані відомості про типи поведінки людей і способи життя в різних соціальних стратах, регіонах, країнах, відтак дитина здобуває інформацію, яка істотно відрізняється від навчально-виховної в дошкільному закладі. Засоби масової інформації та комунікації виконують також релаксаційну функцію, заповнюючи час відпочинку дітей. Кіно, відео, телебачення та комп'ютерні технології в масовому порядку формують потреби, що не співвідносяться з можливостями їхнього задоволення. Нова картина світу, що складається у молодого покоління завдяки електронним засобам, призводить до певних змін у психології: змінюється механізм сприйняття світу, виникають специфічні ціннісні орієнтації, несподівані способи самореалізації особистості [5, 116]. Дитина народжується не злою і не доброю, не аморальною. Те, які моральні якості у неї розвинуться, залежить передусім від ставлення до неї людей, які її оточують, від того, як вони її виховують, від соціалізуючих можливостей засобів масової інформації та комп'ютерних технологій [2, 109]. Дослідження зарубіжних вчених В. Гьобель,

М. Гльокнер, засвідчують: дітей, які регулярно споживають продукцію засобів масової інформації, відрізняє те, що вони:

- міркують швидкими та готовими асоціаціями;
- ставлять поверхові запитання, але відповідь їх не дуже цікавить;
- дають поверхневі та стереотипні відповіді на запитання дорослих;
- їм властива неглибока цікавість до певних предметів;
- не відчувають дистанції у спілкуванні з людьми, і при тому не вміють реалізовувати реальні особистісні контакти;
- нездатні відповідати спокійним поглядом;
- почуття їх примітивні, а поведінка має тенденцію до безцеремонності [1, 2].

Аналіз наукових джерел з питань впливу ЗМІ, (зокрема телебачення та комп'ютерних технологій на дітей дошкільного віку дозволяє нам виділити такі їхні особливості:

- залишається примітивною мова, як засіб самовираження;
- знижується здатність виділяти головний зміст з прочитаного тексту;
- виникають стандартні зорові образи та асоціації, тому важко спрямувати дитину до створення власних уявлень при усному спілкуванні;
- дитина майже не читає, їй подобається розглядати малюнки (комікси);
- не відбувається активна переробка того, що дитина бачить, чує або читає, звідси затримується розвиток здатності до зосередженості і уважного спостереження, творчого пошуку, цілеспрямованої діяльності;
- підвищується схильність до алкоголю, токсико- і наркоманії, оскільки дитина привчається отримувати лише враження та відчуття задоволення;
- порушується розвиток волі, бо дитина, сидячи перед екраном, не в змозі діяти активно-наслідково, як повинно відбуватися у певному віці, тому після такого сидіння йде агресивний та неупорядкований вибух накопиченої і невитраченої активності [1, 2].

Слід зазначити, що спеціально вчити дітей сприймати художні телепрограми потрібно так само, як сприймати естетику поетичного слова, інноваційну мову музики чи пластично-рухові образи хореографічного мистецтва. Розуміння „мови”, „мовного коду”, „мовних засобів” телеекрана є необхідною передумовою адекватного художнього сприймання телепередач, розвитку екранної культури. Досвід умовного „спілкування” з героями телеекрана спонтанно формує специфічну сенсорну культуру. Проте високих її рівнів діти здатні досягти лише за умови цілеспрямованої педагогічної організації сприймання телемистецтв через посередництво телеканалів. Персоніфікованість телевізійного сприймання сприяє емоційній активності глядачів. Водночас сприймання художніх аспектів різноманітних телеверсій – телефільмів, телеопер, телеконцертів, телевікторин тощо – характеризується складністю і неоднозначністю ситуації сприйняття (є фоном, вторинним заняттям щодо іншого виду діяльності – форм дозвілля, побутової праці, навіть процесу споживання їжі) [6, 28]. Це зумовлює потребу формувати екранну культуру телесприймання, що містить такі складові:

- здатність розуміти мову телеекрана, його специфіку як різновиду сучасної художньої культури;
- активне творче сприймання телепередач, переведення здобутої інформації в індивідуальний досвід;

- аргументоване самостійне оцінювання телеінформації, критичне ставлення до неї;
- цілеспрямоване планування перегляду телепередач, вибіркоче ставлення до програм, уміння добирати передачі відповідно до завдань певної діяльності – навчально-пізнавальної, дозвіллевої тощо [6, 29].

Індустрія телевізійних і комп'ютерних ігор – це ще один подарунок інформаційно-комунікаційних технологій людству. Комп'ютерні технології породили специфічну субкультуру – так званий кіберпанк, що формує специфічний світогляд, який через своє штучне походження дає змогу досить легко керувати дитиною. Нове покоління комп'ютерів, які дають змогу створювати комп'ютерну віртуальну реальність, надає ще й спеціальні технічні засоби маніпулювання свідомістю й поведінкою дитини.

Науковець Апостолова, посилаючись на дослідження Дж. Вейценбаума, стверджує про те, що: комп'ютерні технології спотворили життєвий простір дитини. З приводу цього автор висловлюється досить переконливо і різко: „Можливо, найбільший ефект впливу телебачення у світі – це майже цілковите „отупіння” значної частини населення світу, особливо дітей” [1, 2]. Учений показує сучасну дитину рабом двох екранів – телевізійного й комп'ютерного. Знання про світ надходять дитині з телевізійного екрана, а відповіді на всі можливі запитання вона отримує з комп'ютерного екрана.

Комп'ютер наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. став для дітей найулюбленішою іграшкою, порадиником, навіть другом. Комп'ютерні й телевізійні ігри захоплюють увагу дітей, приваблюють їх динамічними сюжетами, дають змогу переживати гострі відчуття. Дедалі більше дітей просиджують за комп'ютерним та телевізійним екранами, які позитивно чи негативно впливають на молоде покоління, спричиняють певні зміни в їх свідомості, взаєминах з оточуючими, поглядами на світ в цілому.

У сучасних наукових джерелах широко висвітлюються переваги поширення телевізійних і комп'ютерних технологій – віртуальна освіта, мобільні телефони-радіоприймачі, Інтернет-аукціони, нові субкультури, що виникли в Мережі Інтернет. Так само широко обговорюються й негативні наслідки розвитку Мережі Інтернет:

- страхи перед інформаційною війною, втрата державного суверенітету, засилля порнографії та її згубна дія на розум і почуття юних відвідувачів Мережі Інтернет;
- страшні історії про захоплення найбільших банків, всебічну поінформованість терористів у справах своїх майбутніх жертв [7, 449].

Слово „Internet” (походить від англійського „International Net”) перекладається як Всесвітня (Міжнародна) мережа. Витоки комп'ютерних мереж можна знайти з 60-х років попереднього століття, коли американські науковці проводили експерименти з поєднання комп'ютерів між собою через телефонні лінії. Під час цих експериментів виникла необхідність створення таких протоколів зв'язку, які б дозволили з'єднувати комп'ютери між собою через складні мережі. Університети США, а згодом Європи, Австралії, деяких країн Африки і Азії, підключивши до мережі потужні ресурси своїх обчислювальних центрів, буквально на очах створили інформаційний кібер-простір з властивостями звужуватись до розміру дисплея персонального комп'ютера та поширюватись на всю планету за лічені секунди [3, 37]. У нашій країні процес комп'ютеризації навчання та виховання розпочався нещодавно. Це пов'язане з появою комп'ютерів нового покоління і масовим впровадженням їх у дошкільні та навчальні заклади різних типів і рівнів акредитації. Інтернет – це безмежний інформаційний і комунікативний ресурс, і постійний ресурс індивідуальної креативності.

Відомий психолог Кімберлі Янг у 2001 році заявила, що діти дошкільного віку особливо підпадають під вплив Інтернет-залежності, і особливо насторожує те, що кількість користувачів цього віку невпинно зростає. З огляду на це, вона виділила такі психологічні закономірності та особливості формування дитячої свідомості:

- ейфорія (піднесений стан) від перебування в Інтернеті;
- відмова від харчування та сну заради розваг в Інтернеті;
- багатогодинне просиджування в Інтернеті;
- погіршення пам'яті та уваги;
- нехтування інтересів рідних, близьких та друзів заради перебування в Інтернеті ;
- роздратованість із приводу того, що хтось або щось не дає змоги користуватись Інтернетом [7, 451].

Слід констатувати, що в дітей, які проводять багато часу за комп'ютером, погіршується короткочасна пам'ять і порушується концентрація уваги. Мережа Інтернет несе в собі негативну якість, як здібність викликати у користувача комп'ютерну залежність. Досліджуючи вплив комп'ютерних технологій на свідомість дітей дошкільного віку, дає нам можливість виділити такі причини Інтернет-залежності :

- емоційна виснаженість і „недолюбленість„ дитини;
- несформованість у дитини інтелектуальних умінь, подолання труднощів, реалізації плану та ідей;
- відсутність підтримки вихователів, практика інсайту;
- пасивне сприйняття інформації за допомогою нових інформаційних технологій;
- спотворення моральних норм та цінностей у процесі пошуку легкого задоволення;
- порушення психічних процесів [7, 453].

Діти дедалі більше залежать від комп'ютерів, проводять усе більше часу перед монітором. Перед педагогами, психологами, культурологами, медичними працівниками постає проблема, негативного впливу комп'ютера на психічний та фізичний стан дітей. Під час тривалого перебування за комп'ютером, діти дошкільного віку піддаються таким головним факторам ризику, як:

- втома очей від мерехтіння зображення на екрані;
- тривала статична робоча поза користувача;
- психологічна втома від невідповідного оформлення та освітлення приміщення;
- термін перебування користувача за комп'ютером;
- втома через неправильне ергономічне оформлення та психологічний вміст програмного забезпечення;
- стреси, що виникають через застосування комп'ютерів.

Отже, засоби масової інформації, зокрема (телебачення та комп'ютерні технології) є потужним інструментом впливу на свідомість дітей дошкільного віку. Тому необхідно створити нову культуру життя з засобами масової інформації (телебачення та комп'ютерними технологіями), навчитись користуватися ними, не втрачаючи здатності критично мислити, відчувати, спілкуватися.

Подальше дослідження планується провести у напрямі розробки й теоретичного обґрунтування інтегрованої моделі впливу ЗМІ на формування свідомості дитини в дошкільному віці.

Література

1. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія / А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш і ін.; Заг. ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
2. Дейнегіна Т.О. Педагогічний вплив телебачення на розвиток і здоров'я дитини // Освіта Донбасу. – 2005. – С. 5–7.
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково – метод. посібник. – К.: ІЗМН, – 204 с.
4. Апостолова Г.В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №9 – 10. – С. 1–3.
5. Масол Л. Формування естетичного смаку засобами телебачення і радіо // Шкільний світ. – 2003. – № 38–39. – С. 34–41.
6. Развитие личности ребёнка / Н. Ньюкомб. – 8-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 640 с.: ил. – (Серия „Мастера психологии”).
7. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно – телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти – К.: ”Освіта України „, – 2006. – 390 с.

УДК 574(07)

С.В. Совгіра

СВІТОГЛЯДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЕКОЛОГІЇ

Анотація. В статті розглядається світоглядний потенціал майбутніх учителів екології.

Аннотация. В статье рассматривается мировоззренческий потенциал будущих учителей экологии.

Annotation. World view potential of future teachers of ecology is examined in the article.

У ситуації екологічної кризи, яка є наслідком передусім кризи духовної, суспільство покладає особливі надії на вчителя, який має стати носієм і транслятором екологічно значущих підходів до взаємодії людини з природою, гармонійно поєднувати ініціативність і самостійність, професіоналізм і творчість, розвинені загальнолюдські цінності, високий рівень екологічної культури і відповідальності за умови, якщо він досконало і глибоко володіє наукою, в процесі навчання оперує цікавими деталями і фактами, вражає учнів своїм широким кругозором, захоплює їх своєю освіченістю, володіє специфікою методики викладання, вміє застосовувати в процесі навчання різноманітний дидактичний і фактичний матеріал.

Як зазначають А. Дістервег, С. Русова, Я.А. Коменський, О. Потєбня, педагог є неповторною творчою індивідуальністю з притаманною лише їй манерою світосприймання, чесною, діяльною, працьовитою людиною, котра є взірцем чеснот, що їх має прищепити іншим, на його „праці базується весь прогрес людства. О. Виговська,